

Кундельська І. С. – аспірант кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної академії внутрішніх справ, м. Київ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5623-420X>

Проблемні питання легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, і вдосконалення протидії цьому явищу в Україні

Мета статті. На підставі аналізу чинного законодавства, фахової літератури та з огляду на всесвітній досвід схарактеризувати загальні й проблемні питання легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, в Україні та запропонувати шляхи їх вирішення для мінімізації латентності легалізації злочинних доходів. **Методологія.** Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання соціально-правових явищ і процесів, зокрема: історико-правовий, діалектичний, формально-логічний, системно-структурний, статистичний тощо. Теоретичним підґрунтям цієї публікації стали праці вітчизняних та іноземних учених щодо питань дослідження легалізації (відмивання) коштів, одержаних злочинним шляхом, і вдосконалення ефективності протидії цьому явищу в Україні в умовах сьогодення. **Наукова новизна** публікації полягає в тому, що вперше досліджено статус і результати участі України в міжурядових органах, які мають за мету розроблення стандартів і сприяння ефективному застосуванню законодавчих, регуляторних та оперативних заходів у боротьбі з відмиванням грошей. Також наведено дані офіційної статистики за останні роки щодо викриття легалізації правоохоронними органами й органами загального державного фінансового контролю. Окрім цього, набуло подальшого розвитку трактування поняття «легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом». **Висновки.** Відмивання «брудних» грошей є складним економіко-правовим явищем, що не має кордонів. Використання міжнародного досвіду державних механізмів запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, надасть можливість розробити комплекс ефективних національних важелів державного регуляторного впливу з протидії цьому виду злочинності, а також порядок взаємодії та координації суб'єктів протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, підвищити здатність фінансової системи України зокрема та державного управління загалом протистояти відмиванню «брудних» коштів.

Ключові слова: легалізація доходів; предикатне діяння; набуття коштів; предмет легалізації; латентність; організована злочинність; MONEYVAL; FATF; ЄАГ; фінансові операції; протидія.

Вступ

Актуальним питанням, яке спричиняє когнітивний дисонанс у світовій спільноті, є потреба тотального знищення тіньового сектору економіки як складової походження «брудних» коштів і посилення заходів з протидії легалізації доходів злочинного походження.

Формування цілісних і прогресивних уявлень про призначення, організацію та функціонування системи запобігання й протидії легалізації (відмиванню) корупційних доходів неодмінно потребує досягнення повного розуміння сутності легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, а також наслідків проявів цього явища (Shevchenko, 2018).

Відповідно до статистичних даних офіційного сайту Офісу Генерального прокурора України, за 12 місяців 2018 року кількість кримінальних правопорушень, досудове розслідування в яких проводилося слідчими органів прокуратури, становить 175 проваджень, зокрема: 20 правопорушень, за якими досудове розслідування закінчено у звітному періоді, з них 13 направлено до суду з обвинувальним актом (ст. 291 КПК України). Встановлено 54 особи, які їх учинили, проте зупинено провадження у звітному періоді з таких підстав: за п. 2 ст. 280 КПК України у

зв'язку з невстановленням місцеперебування підозрюваного – 28 проваджень; за п. 3 ст. 280 КПК України для виконання процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва – 5 матеріалів досудового розслідування. Сума легалізованих коштів і майна становить 851 148 271 грн. Накладено арешт на майно – 38 680 000 грн. А також 64 кримінальні правопорушення, які передували (предикатні кримінальні правопорушення) легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом (ст. 209 КК України), з них: 48 у сфері службової діяльності, 15 – зловживання владою або службовим становищем (ст. 364), 1 кримінальне правопорушення щодо хабарництва (ст. 368–370), 32 – це інші кримінальні правопорушення, вчинені у сфері службової діяльності ("Statystychna informatsiia", 2018).

За результатами 12 місяців 2019 року кількість кримінальних правопорушень, досудове розслідування у яких проводилося слідчими органів прокуратури, становить 149 проваджень, зокрема – 16 кримінальних правопорушень, за якими досудове розслідування закінчено у звітному періоді, з них 12 – направлено до суду з обвинувальним актом (ст. 291 КПК України). Сума доходів, здобутих злочинним шляхом (за обвинувальними актами), становить 233 173 грн. Накладено арешт на доходи, здобуті злочинним

шляхом, у сумі 219 730 грн. Кількість осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, – 49, проте зупинено провадження у звітному періоді з таких підстав: щодо відносно 16 осіб – за п. 2 ст. 280 КПК України – у зв'язку з не встановленням місцеперебування підозрюваного, стосовно 4 осіб – за п. 3 ст. 280 КПК України для виконання процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва. 47 кримінальних правопорушень, які передували (предикатні кримінальні правопорушення) легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом (ст. 209 КК України): зловживання владою або службовим становищем (ст. 364) – 13, кримінальні правопорушення щодо хабарництва (ст. 368–370) – 1, інші кримінальні правопорушення, вчинені у сфері службової діяльності – 31. Виявлено 15 осіб, які вчинили кримінальні правопорушення у складі організованої групи та злочинної організації, що причетні до легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, серед яких 6 – з корумпованими зв'язками, 5 – в органах влади та управління, 1 – з міжперсональними зв'язками, 5 – у бюджетній сфері ("Statystychna informatsiia", 2019).

Відповідно до судової статистики кількість осіб, притягнутих до кримінальної відповідальності за 2018 рік, судові рішення щодо яких набрали законної сили, становить 14 осіб, у 2019 році – 16 осіб ("Sudova statystyka").

У світі, за даними експертів Міжнародного валютного фонду, щорічний обсяг відмивання грошей становить майже 500 млрд доларів США (Kravynk, & Zatochna, 2019).

Мета і завдання дослідження

Мета публікації – дослідити поняття, зміст і сутність легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, а також охарактеризувати фінансові інструменти відмивання злочинних доходів. Для реалізації зазначеної мети виконано такі завдання: проаналізовано участь і діяльність України в міжнародних інституціях, що розробляють заходи по боротьбі з відмиванням грошей, розглянуто вплив окремих факторів на розповсюдження легалізації, розроблено відповідні пропозиції щодо покращення дієвих методів в боротьбі з відмиванням доходів.

Питання легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, вивчали такі науковці, як: П. П. Андрушко, С. Н. Баліна, О. М. Бандурка, Г. М. Бірюков, В. М. Бутузов, В. П. Головіна, О. Ф. Долженк, О. О. Дудоров, В. А. Журавель, О. Ф. Каївець, Я. Ю. Кондратьєв, Р. О. Коніжай, О. Є. Корист, М. В. Корнієнко, Н. М. Мироненко, В. С. Мицишин, Д. Й. Никифорчук, С. І. Ніколаюк, М. А. Погорецький, В. М. Попович, Г. М. Потинка, О. Б. Сахарова, А. Г. Семчук,

М. С. Хруппа, І. В. Цюприк, С. С. Чернявський, В. І. Шакур, В. Ю. Шепитько, А. І. Ярмоленко та ін.

Водночас інтенсифікація світогосподарських зв'язків, постійний розвиток і вдосконалення грошового обігу – чинники, які переконують, що у наукових роботах не висвітлено значної кількості проблем, і питання боротьби з легалізацією «брудних» коштів потребують подальшого дослідження (Starynskyi, & Zaichenko, 2019).

Виклад основного матеріалу

Відповідно до постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику застосування судами законодавства про кримінальну відповідальність за легалізацію (відмивання доходів), одержаних злочинним шляхом» від 15 квітня 2015 року № 5, легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, відповідно до абзацу четвертого ст. 1, ст. 2 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом або фінансуванню тероризму» від 28 листопада 2002 року № 249-IV (249-15) та диспозиції ч. 1 ст. 209 КК України (2341-14) є вчинення дій, спрямованих на приховування чи маскуванню незаконного походження коштів або іншого майна чи володіння ними, прав на такі кошти або майно, джерела їх походження, місцезнаходження, переміщення, а також набуття, володіння або використання коштів чи іншого майна з метою надання правомірного вигляду володінню, їх використанню або розпорядженню ними, чи дій, спрямованих на приховання джерел їх походження, а також вчинення з такими коштами або іншим майном фінансової операції чи укладення щодо них угоди за умови усвідомлення особою того, що вони були одержані злочинним шляхом (Stolitnii, Shmalenia, Turkot, & Snihar, 2020).

Відмивання грошей – це акт приховування джерел доходів, отриманих у процесі злочинної діяльності, причому таким доходам надають значення законності (Benson, 2020). Найкращий підхід у боротьбі з відмиванням грошей – це той, у якому дотримано справедливого балансу між захистом фінансової системи від відмивання грошей і сприянням фінансовій інклюзії (Esoimemes, 2020).

Зміни до законодавства про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення набрали чинності 28 квітня 2020 року. Для того, щоб усвідомити підґрунтя цього злочину, стисло пригадаємо історію міжнародного введення заходів щодо боротьби з відмиванням грошових коштів. Так, наприкінці 80-х років це питання було порушено в

Конвенції ООН «Про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин», яка розпочала свою дію в Україні з 27 листопада 1991 року. Утім, у документі йшлося виключно про відмивання коштів, отриманих від реалізації наркотиків. Згодом роз'яснення терміну «відмивання» на інтернаціональному рівні було відтворено в Конвенції Ради Європи «Про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму» (діє в Україні з 1 червня 2011 року) ("Konventsia Rady Yevropy", 2011).

У редакції Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України» від 16 січня 2003 року № 430-IV для внесення даних до Єдиного реєстру досудових розслідувань за ст. 209 КК України, слідчому необхідно було встановити факт вчинення предикатного діяння, і лише після цього констатувати факт відмивання коштів, одержаних унаслідок вчинення такого діяння ("Zakon Ukrainy", 2003).

Стисло розглянемо суть трансформацій щодо комплаєнсу українському законодавству. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 6 грудня 2019 року № 361-IX вносить зміни до ст. 209 КК України, що спрямовані на вдосконалення й уточнення деяких норм законодавства з питань запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, а також узгодження та покращення положень законодавчих актів, що змінюються, забезпечення реалізації положень нових міжнародних стандартів у сфері протидії відмиванню коштів ("Zakon Ukrainy", 2019). Ідеться про те, що в редакції зміненої статті має посилання на вчинення предикатного діяння як обов'язкового елементу складу злочину. Кримінальне провадження за ст. 209 КК України буде відкрито за умов, якщо «фактичні обставини свідчать про його (майна) одержання злочинним шляхом». Окрім цього, відсутня й примітка, якою прописані ознаки предикатного діяння. Нова редакція ст. 209 КК України вкрай полегшує правоохоронним органам документування протиправної діяльності, оскільки не потрібно канонізувати факт вчинення предикатного діяння, а достатнім буде лише засвідчити наявність фактичних обставин, які доводитимуть, що майно одержано злочинним шляхом, причому суб'єктивну сторону злочину відображено у формі умислу – протиправні дії були вчинені особою умисно з метою надання правомірного вигляду володінню, використанню, розпорядженню такими коштами або майном, їх набуттю чи для приховання джерел їх походження.

Попередня редакція статті 209 КК України будь-якої згадки про суб'єктивну сторону не містила.

Легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, є типовим конвенційним злочином, тобто діянням, криміналізація якого відбулася у зв'язку зі вступом нашої держави до числа учасників відповідних міжнародно-правових актів (Frolov, 2019).

Оскільки Україна є членом Комітету експертів Ради Європи з питань оцінки заходів протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму MONEYVAL, то новий Закон спрямовано на впровадження рекомендацій, зазначених у звіті експертів цього Комітету, наданих за результатами п'ятого раунду взаємної оцінки України у сфері протидії відмиванню коштів/фінансуванню тероризму, затвердженого на 55-му Пленарному засіданні MONEYVAL. Перший звіт щодо прогресу представлено й затверджено у липні 2019 року на 58-му засіданні Комітету MONEYVAL. Другий звіт затверджено в межах міжсесійних консультацій MONEYVAL у червні 2020 року й оприлюднено на офіційному вебсайті MONEYVAL 28 серпня 2020 року. У ньому зазначено, що Україна стала однією з перших країн, які звітували про свій прогрес MONEYVAL в онлайн-режимі за так званою письмовою процедурою розгляду та прийняття рішень, що застосована з огляду на пандемію COVID-19 та обмеження, введені у зв'язку з цим. Відповідно до висновків міжнародних експертів FATF (групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей, яка випустила так звані «40 рекомендацій», що стали стандартом боротьби з відмиванням грошей) Україна значно імплементувала норми щодо протидії фінансуванню тероризму, а також підвищила санкції за порушення вимог законодавства у сфері протидії відмивання коштів і фінансуванню тероризму (далі – ПВК/ФТ), визначивши їх відповідними, переконливими й такими, що надаватимуть стримуючий ефект стандартам. Згідно зі ст. 32 «Відповідальність за порушення вимог законодавства у сфері запобігання та протидії» Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 6 грудня 2019 року № 361-IX збільшено максимальний штраф за порушення законодавства у сфері ПВК/ФТ до 135 млн грн (4,5 млн євро) та значно зросли розміри штрафів за різні порушення у сфері ПВК/ФТ (у 10-и, а подекуди і в 100 разів). Проте залишилися певні недоліки: 1) за одне порушення може бути застосовано лише один захід впливу; 2) не зрозуміло, яким чином буде визначено «двократний розмір вигоди, отриманий суб'єктами первинного фінансового моніторингу в результаті вчинення порушення».

Ще однією інституцією міжнародного рівня, де Україні з жовтня 2004 року надано статус спостерігача, є Євразійська група з протидії легалізації злочинних доходів і фінансуванню тероризму (ЄАГ). Основним напрямом робочої групи з типологій і протидії фінансуванню тероризму та організованої злочинності (РГТІП) є проведення типологічних досліджень щодо виявлення ключових загроз і вразливостей, властивих Євразійському простору. Так, 2014 року щодо української держави проведено типологічне дослідження «Кіберзлочинність і відмивання коштів», 2013 року – «Податкові злочини і відмивання коштів», в 2012 році «Уразливі місця операцій з нематеріальними активами (зокрема, інтелектуальної власності), що дозволяють їх використовувати для відмивання грошей і фінансування тероризму» ("Tipologicheskie otcheti", 2020).

Суспільна небезпека поширення «брудних коштів» для української держави полягає у високій питомій вазі готівкової складової в структурі загальної грошової маси, що є в обігу і, відповідно, перспективами зловмисників легалізувати свої незаконні профіти, користуючись готівковими коштами. Як готівкові, так і безготівкові кошти слугують засобами платежу, що надає їм ключову роль. У багатьох державах кількість готівкових коштів чітко обмежено законодавством, їхня гранична межа у процесі реалізації різних операцій не повинна переважати визначений законодавством поріг (суму). Зрозуміло, що обіг безготівкових коштів легше контролювати, ніж обіг готівкових. Кошти, переведені з рахунку на рахунок, можуть контролювати банківські установи, контролюючи та правоохоронні органи, а от готівкові кошти є найбільш зручними через відсутність сильного правового контролю над ними.

Фактично легалізація – це такий процес, завдяки якому отримані кошти зливаються із законним грошовим обігом, причому варто зазначити, що реальні джерела й канали надходження цих коштів скрупульозно приховано від зовнішніх поглядів (Luhina, & Omelian, 2019).

Зазначимо, що склад злочину ст. 209 КК України має відмінність від інших своєю непередбачуваністю, латентністю, застосуванням вагомої кількості фінансових операцій. Непередбачуваність виявляється у використанні різноманітних неузualьних способів досягнення злочинницьких цілей. Правопорушники досить вправно приховують сліди протиправних дій – серед маси проведених банківських операцій виявити початкове джерело надходження коштів доволі складно. Слід зазначити, що деякі злочинні способи, завдяки яким отримано грошові кошти, на кваліфікацію злочину за ст. 209 КК України не впливають, проте створюють так звані «перешкоди» для швидкого розслідування правоохоронними органами. Легалізація сприяє

зростанню організованої злочинності та її проникненню в легальну економіку і, крім того, її практикують найчастіше організовані злочинні групи, що, відповідно, підвищує її латентність, оскільки такого роду групи мають злагоджено працюючий апарат нейтралізації соціального контролю, що забезпечує результативність вчинення кримінальних правопорушень. Слушною є думка професора В. В. Сухоноса, що подібні злочини вчинюють переважно організовані угруповання, які діють у трансграничному просторі. Вони злочинним шляхом викачують ресурси з української економіки й відмивають їх за кордоном, в офшорних зонах. Згодом капітал повертають в Україну, але злочинці вже є іноземними інвесторами (Sukhonos, 2012, p. 149-153).

Висока латентність легалізації зумовлена низькою причин. Здебільшого це пов'язано з тим, що відсутня потерпіла сторона, яка б могла повідомити про шкоди інтересам (Lysenko, 2019). Виявлення злочинів і їх запобігання у фінансово-банківській системі, у зовнішньоекономічній діяльності, у сфері комп'ютерної інформації, паливно-енергетичному комплексі, агропромисловому комплексі, на ринку металів та корисних копалин становить великі труднощі. Процес криміналізації кредитно-фінансової системи безпосередньо зумовлений відсутністю ефективного законодавства й контролю за банківськими операціями з боку контролюючих організацій і, особливо, правоохоронних органів. В умовах плутанини в системі обліку й контролю стає складним або взагалі неможливим встановлення каналів і способів розкрадання державного й іншого майна. Тож цілком логічно, що подолати таке явище одній державній структурі досить складно, саме тому слід об'єднати інтелектуальні й організаційні зусилля багатьох державних інституцій, які спроможні не лише викрити, але й припинити незаконні фінансові операції, маскуванню злочинного походження коштів або іншого майна. Причиною підвищення латентності є також зростаюча корупція. Корупція та відмивання грошей нерозривно пов'язані. Такі корупційні правопорушення як неправомірна вигода або крадіжка державних коштів зазвичай вчиняють з метою отримання приватної вигоди. Відмивання грошей – це процес приховування незаконних доходів, отриманих в результаті злочинної діяльності.

Щодо здійснення фінансових операцій. Відповідно до Критеріїв ризику легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення, затверджених наказом Міністерства фінансів України «Про затвердження Критеріїв ризику легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та

фінансування розповсюдження зброї масового знищення» від 8 липня 2016 року № 584, фінансова операція має ризик легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, якщо вона має заплутаний або незвичний характер, або це сукупність пов'язаних між собою фінансових операцій, що не мають очевидного економічного сенсу або очевидної законної мети, а також у разі виявлення фактів неодноразового проведення фінансових операцій, характер яких дає підстави вважати, що метою їх здійснення є уникнення процедур обов'язкового фінансового моніторингу або ідентифікації (верифікації), передбачених Законом ("Nakaz Ministerstva finansiv", 2016). Національний банк України (далі – НБУ) на постійній основі здійснює перевірку з питань фінансового моніторингу та дотримання вимог валютного законодавства, що стосується проведення клієнтами банків/небанківських фінансових установ фінансових операцій, характер або наслідки яких дають підстави вважати, що вони можуть бути пов'язані з виведенням капіталів, легалізацією кримінальних доходів, конвертацією (переведенням) безготівкових коштів у готівку, здійсненням фіктивного підприємництва, уникненням оподаткування тощо, що можуть свідчити про організовану злочинну діяльність. Цю інформацію надсилають правоохоронним органам. Так, 2018 року НБУ направив правоохоронцям інформацію про підозрілі операції клієнтів 50 фінансових установ ("Natsionalnyi bank", 2019), 2019 року – НБУ надав правоохоронцям 24 листи з інформацією про підозрілі фінансові операції клієнтів банків та небанківських фінансових установ на загальну суму майже 29,2 млрд грн, 98,0 млн доларів США; валютного нагляду – 18 листів про великомасштабні операції клієнтів банків щодо фінансових операцій на загальну суму близько 1,4 млрд грн, 1,12 млрд доларів США, 51,1 млн євро, 69,6 млн російських рублів, 48 млн злотих. Водночас упродовж 2019 року надіслано 4 повідомлення про підозрілі фінансові операції до Національного антикорупційного бюро України (далі – НАБУ) ("Natsionalnyi bank", 2019). У I кварталі 2020 року НБУ продовжував надавати правоохоронним органам відомості, що можуть свідчити про організовану злочинну діяльність. Так, станом на 31 березня 2020 року до правоохоронних органів надіслано 6 листів із інформацією про підозрілі фінансові операції клієнтів на загальну суму понад 13,5 млрд грн; валютного нагляду – 3 листи про великомасштабні операції на загальну суму майже 111,2 млн доларів США, 13,6 млн євро; 2 повідомлення до НАБУ. У II кварталі 2020 року, станом на 30 червня 2020 року, надіслано 4 листи з інформацією про підозрілі фінансові операції на загальну суму близько 4,6 млрд грн; 1 повідомлення до НАБУ на загальну суму близько

24,9 млн доларів США. У III кварталі 2020 року, станом на 30 вересня 2020 року, надіслано 5 листів з інформацією про підозрілі фінансові операції клієнтів банків на загальну суму понад 7,36 млрд грн та близько 24,9 млн доларів США, з питань валютного нагляду надіслано 5 листів, що можуть свідчити про організовану злочинну діяльність та великомасштабні операції клієнтів банків на загальну суму понад 133 млн доларів США та 0,84 млн євро ("Natsionalnyi bank", 2020).

Отже, можна стверджувати, що явища з відмивання доходів відбуваються не за стихійним сценарієм. Адже до легалізації причетні групи осіб, які мають досвід у цій діяльності й тісно пов'язані з фінансовими установами. Безліч фінансових операцій використовуються з метою маскування слідів незаконного походження доходів шляхом зміни власників коштів, їх фізичного переміщення та власне шляхом їх зняття готівкою. Також усім відомо, що злочинці прагнуть зберігати свої активи в ліквідних формах. Ефективність системи протидії легалізації (відмиванню) доходів, отриманих злочинним шляхом, може бути лише за узгодженого функціонування механізму кримінально-правового контролю й механізму фінансового моніторингу.

Наукова новизна

Наукова новизна публікації полягає в необхідності здійснення теоретико-практичного аналізу щодо протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом в Україні.

Висновки

Аналіз сучасної практики в Україні щодо запобігання, розслідування та покарання за злочини, пов'язані з легалізацією незаконних доходів, свідчить про наявність питань, вирішення яких призведе до ефективної боротьби з цими злочинами на території України.

Отже, з огляду на вищезазначене, слід виконати такі дії:

1. Здійснити за розробленим алгоритмом підготовку спеціалістів, які опановуватимуть різні технології розслідування злочинів, пов'язаних з легалізацією (відмиванням) незаконних доходів, зокрема, вміннями пошуку та ідентифікації коштів, розташованих в офшорних зонах.

2. Запозичити найкращі практики міжвідомчого співробітництва щодо інструментів протидії вчиненню економічних злочинів і відмивання доходів від таких злочинів.

3. Здійснити оптимізацію взаємодії між органами загального державного фінансового контролю та спеціальними органами, які його здійснюють.

4. Наблизити національну фінансову систему до міжнародних правових стандартів прозорості.

REFERENCES

- Benson, K. (2020). *Lawyers and the Proceeds of Crime. Money laundering and the anti-money laundering regime* (1st ed.). London. doi: <https://doi.org/10.4324/9781315179735-2>.
- Esoimemec, E.E. (2020). Balancing anti-money laundering measures and financial inclusion. *Journal of Money Laundering Control*, 23(1), 64-76. doi: <https://doi.org/10.1108/jmlc-04-2018-0031>.
- Frolov, S. (2019). Kryminalno-pravova ta kryminolohichna kharakterystyka lehalizatsii (vidmyvannia) dokhodiv, oderzhanykh zlochynnym shliakhom [Criminal-legal and criminological characteristics of legalization (laundering) of proceeds from crime]. *Yurydychnyi visnyk, Legal Bulletin*, 4, 130-136. doi: <https://doi.org/10.32837/yuv.v0i4.980> [in Ukrainian].
- Konventsiiia Rady Yevropy "Pro vidmyvannia, poshuk, aresht ta konfiskatsiiu dokhodiv, oderzhanykh zlochynnym shliakhom, ta pro finansuvannia teroryzmu": vid 1 cherv. 2011 r. [Convention for Europe "On money laundering, search, seizure and confiscation of proceeds of crime and on the financing of terrorism" from June 1, 2011]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_948#Text [in Ukrainian].
- Krainyk, H.S., & Zatochna, V.O. (2019). Problemni pytannia kryminalnoi vidpovidalnosti za lehalizatsiiu (vidmyvannia) dokhodiv, oderzhanykh u zlochynnyi sposib [Problematic issues of criminal liability for legalization (laundering) of proceeds from crime]. *Visnyk Luhanskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav imeni E.O. Didorenka, Bulletin of Luhansk State University of Internal Affairs named after E.A. Didorenko*, 1(85), 139-147. doi: <https://doi.org/10.33766/2524-0323.85.139-147> [in Ukrainian].
- Luhina, N.A., & Omelian, M.V. (2019). Kryminolohichna kharakterystyka lehalizatsii (vidmyvannia) dokhodiv, oderzhanykh zlochynnym shliakhom [Criminological characteristics of legalization (laundering) of proceeds from crime]. *Irpinskyi yurydychnyi chasopys, Irpin legal journal*, 2, 158-165. doi: <https://doi.org/10.33244/2617-4154.2.2019.158-165> [in Ukrainian].
- Lysenko, V.V. (2019). Sytuatsii, shcho skladaiutsia na moment vidkryttia kryminalnoho provadzhennia shchodo lehalizatsii dokhodiv zlochynnoho pokhodzhennia [Situations that arise at the time of the opening of criminal proceedings for the legalization of proceeds of crime]. *Visnyk Luhanskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav imeni E.O. Didorenka, Bulletin of Luhansk State University of Internal Affairs named after E.A. Didorenko*, 3(87), 280-290. doi: <https://doi.org/10.33766/2524-0323.87.280-290> [in Ukrainian].
- Nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy "Pro zatverdzhennia Kryteriiiv ryzyku lehalizatsii (vidmyvannia) dokhodiv, oderzhanykh zlochynnym shliakhom, finansuvannia teroryzmu ta finansuvannia rozpovsiudzhennia zbroi masovoho znyschennia": vid 8 lyp. 2016 r. No. 584 [Order of the Ministry of Finance of Ukraine "On Approval of the Criteria for the Risk of Legalization (Laundering) of Proceeds from Crime, Financing of Terrorism and Financing of the Proliferation of Weapons of Mass Destruction" from July 8, 2016, No. 584]. (n.d.). *search.ligazakon.ua*. Retrieved from http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE29177.html [in Ukrainian].
- Natsionalnyi bank u I kvartali 2020 roku napraviv pravookhorontsiam informatsiiu pro pidozrili operatsii klientiv 7 bankiv ta 2 nebankivskykh finansovykh ustanov [In the first quarter of 2020, the National Bank sent information to law enforcement agencies about suspicious transactions of clients of 7 banks and 2 non-bank financial institutions]. *Sait "Natsionalnyi bank Ukrainy", Site "National Bank of Ukraine"*. Retrieved from <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-u-i-kvartali-2020-roku-napraviv-pravookhorontsyam-informatsiyu-pro-pidozrili-operatsiyi-kliientiv-7-bankiv-ta-2-nebankivskih-finansovih-ustanov> [in Ukrainian].
- Natsionalnyi bank u II kvartali 2020 roku napraviv pravookhorontsiam informatsiiu pro pidozrili operatsii klientiv 3 bankiv ta 2 nebankivskykh finansovykh ustanov [In the second quarter of 2020, the National Bank sent law enforcement officers information on suspicious transactions of customers of 3 banks and 2 non-bank financial institutions]. *Sait "Natsionalnyi bank Ukrainy", Site "National Bank of Ukraine"*. Retrieved from <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-u-ii-kvartali-2020-roku-napraviv-pravookhorontsyam-informatsiyu-pro-pidozrili-operatsiyi-kliientiv-3-bankiv-ta-2-nebankivskih-finansovih-ustanov> [in Ukrainian].
- Natsionalnyi bank u III kvartali napraviv pravookhorontsiam informatsiiu pro pidozrili operatsii klientiv 7 bankiv [In the third quarter, the National Bank sent law enforcement officers information about suspicious transactions of clients of 7 banks]. *Sait "Natsionalnyi bank Ukrainy", Site "National Bank of Ukraine"*. Retrieved from <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-u-iii-kvartali-napraviv-pravookhorontsyam-informatsiyu-pro-pidozrili-operatsiyi-kliientiv-7-bankiv> [in Ukrainian].
- Natsionalnyi bank za 2019 rik napraviv pravookhorontsiam informatsiiu pro pidozrili operatsii klientiv 35 bankiv ta 2 nebankivskykh finansovykh ustanov [In 2019, the National Bank sent law enforcement officers information on suspicious transactions of clients of 35 banks and 2 non-bank financial institutions]. *Sait "Natsionalnyi bank Ukrainy", Site "National Bank of Ukraine"*. Retrieved from <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-u-i-kvartali-2020-roku-napraviv-pravookhorontsyam-informatsiyu-pro-pidozrili-operatsiyi-kliientiv-7-bankiv-ta-2-nebankivskih-finansovih-ustanov> [in Ukrainian].
- Shevchenko, M.V. (2018). Sutnist vidmyvannia dokhodiv, oderzhanykh zlochynnym shliakhom, ta peredumovy zaprovadzhennia zakhodiv zapobihannia ta protydii proiavam tsoho yavyscha [The essence of money laundering and the prerequisites for the introduction of measures to prevent and combat the manifestations of this phenomenon]. *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu, Bulletin of Zaporizhia National University*, 4, 92-100. doi: <https://doi.org/10.26661/2616-9444-2018-4-11> [in Ukrainian].
- Starynskyi, M.V., & Zaichenko, Yu.S. (2019). Problemni aspekty derzhavnoho rehuliuвання u sferi protydii lehalizatsii (vidmyvannia) dokhodiv otrymanykh nezakonnym shliakhom [Problematic aspects of state regulation in the field of combating legalization (laundering) of illegally obtained income]. *Pravovi horyzonty/Legal horizons, Legal horizons*, 16(29), 34-39. doi: <https://doi.org/10.21272/legalhorizons.2017.i6.p34> [in Ukrainian].

- Statystychna informatsiia [Statistical information]. *Sait "Ofis Heneralnoho Prokurora", Site "Office of the Attorney General"*. Retrieved from <https://www.gp.gov.ua/ua/1stat> [in Ukrainian].
- Stolitnii, A.V., Shmalenia, S.V., Turkot, M.S., & Snihar, M.I. (2020). *Kryminalnyi kodeks Ukrainy z postateinymy materialamy praktyky Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy, Verkhovnoho Sudu Ukrainy ta Verkhovnoho Sudu, Vyshchoho spetsializovanoho sudu Ukrainy z rozghliadu tsyvilnykh i kryminalnykh sprav stanom na 14 lystopada 2020 roku* [Criminal Code of Ukraine with article-by-article materials of the practice of the Constitutional Court of Ukraine, the Supreme Court of Ukraine and the Supreme Court, the High Specialized Court of Ukraine for Civil and Criminal Cases as of November 14, 2020]. A.V. Stolitnii (Eds.). Kyiv: Norma prava [in Ukrainian].
- Sudova statystyka. Porivnialni tablytsi shchodo zdiisnennia pravosuddia [Judicial statistics. Comparative tables on the administration of justice]. *Sait "Sudova vlada Ukrainy", Site "Judicial power of Ukraine"*. Retrieved from https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka [in Ukrainian].
- Sukhonos, V.V. (2012). Lehalyzatsiia zlochyynykh dokhodiv u bankivskii sferi ta borotba z neiu [Legalization of criminal proceeds in the banking sector and the fight against it]. *Pravovy visnyk Ukrainiskoi akademii bankivskoi spravy, Legal Bulletin of the Ukrainian Academy of Banking*, 1(6), 149-153 [in Ukrainian].
- Tipologicheskie otchety EAG [EAG typological reports]. (2020). *Sait "EAG", Site "EAG"*. Retrieved from <https://eurasiangroup.org/ru/eag-typology-reports> [in Russian].
- Zakon Ukrainy "Pro vnesennia zmin do Kryminalnoho ta Kryminalno-protsesualnoho kodeksiv Ukrainy": vid 16 sich. 2003. No. 430-IV [Law of Ukraine "On Amendments to the Criminal and Criminal Procedure Codes of Ukraine" from January 16, 2003, No. 430-IV]. (n.d.). [zakon.rada.gov.ua](https://zakon.rada.gov.ua/show/430-15#Text). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/430-15#Text> [in Ukrainian].
- Zakon Ukrainy "Pro zapobihannia ta protydiu lehalyzatsii (vidmyvanniu) dokhodiv, oderzhanykh zlochyynym shliakhom, finansuvanniu terorizmu ta finansuvanniu rozpovsiudzhennia zbroi masovoho znyshchennia": vid 6 hrud. 2019 r. No. 361-IX [Law of Ukraine "On prevention and counteraction to legalization (laundering) of proceeds from crime, terrorist financing and financing of proliferation of weapons of mass destruction" from December 6, 2019, No. 361-IX]. (n.d.). [zakon.rada.gov.ua](https://zakon.rada.gov.ua/show/361-20#Text). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text> [in Ukrainian].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Benson K. Lawyers and the Proceeds of Crime. *Money laundering and the anti-money laundering regime*. 1st Edition. London, 2020. 218 p. doi: <https://doi.org/10.4324/9781315179735-2>.
- Esoimemec E. E. Balancing anti-money laundering measures and financial inclusion. *Journal of Money Laundering Control*. 2020. Vol. 23. Issue 1. P. 64–76. doi: <https://doi.org/10.1108/jmlc-04-2018-0031>.
- Фролов С. Кримінально-правова та кримінологічна характеристика легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом. *Юридичний вісник*. 2019. № 4. С. 130–136. doi: <https://doi.org/10.32837/yuv.v0i4.980>.
- Про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму: конвенція Ради Європи від 1 черв. 2011 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_948#Text.
- Крайник Г. С., Заточна В. О. Проблемні питання кримінальної відповідальності за легалізацію (відмивання) доходів, одержаних у злочинний спосіб. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2019. № 1 (85). С. 139–147. doi: <https://doi.org/10.33766/2524-0323.85.139-147>.
- Лугіна Н. А., Омелян М. В. Кримінологічна характеристика легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом. *Ірпінський юридичний часопис*. 2019. № 2. С. 158–165. doi: <https://doi.org/10.33244/2617-4154.2.2019.158-165>.
- Лисенко В. В. Ситуації, що складаються на момент відкриття кримінального провадження щодо легалізації доходів злочинного походження. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2019. № 3 (87). С. 280–290. doi: <https://doi.org/10.33766/2524-0323.87.280-290>.
- Про затвердження Критеріїв ризику легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення : наказ Міністерства фінансів України від 8 лип. 2016 р. № 584. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE29177.html.
- Національний банк у I кварталі 2020 року направив правоохоронцям інформацію про підозрілі операції клієнтів 7 банків та 2 небанківських фінансових установ. *Національний банк України*: [сайт]. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-u-i-kvartali-2020-roku-napraviv-pravoohorontsyam-informatsiyu-pro-pidozrili-operatsiyi-kliventiv-7-bankiv-ta-2-nebankivskih-finansovih-ustanov>.
- Національний банк у II кварталі 2020 року направив правоохоронцям інформацію про підозрілі операції клієнтів 3 банків та 2 небанківських фінансових установ. *Національний банк України*: [сайт]. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-u-ii-kvartali-2020-roku-napraviv-pravoohorontsyam-informatsiyu-pro-pidozrili-operatsiyi-kliventiv-3-bankiv-ta-2-nebankivskih-finansovih-ustanov>.
- Національний банк у III кварталі направив правоохоронцям інформацію про підозрілі операції клієнтів 7 банків. *Національний банк України*: [сайт]. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-u-iii-kvartali-napraviv-pravoohorontsyam-informatsiyu-pro-pidozrili-operatsiyi-kliventiv-7-bankiv>.
- Національний банк за 2019 рік направив правоохоронцям інформацію про підозрілі операції клієнтів 35 банків та 2 небанківських фінансових установ. *Національний банк України*: [сайт]. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-u-i-kvartali-2020-roku-napraviv-pravoohorontsyam-informatsiyu-pro-pidozrili-operatsiyi-kliventiv-7-bankiv-ta-2-nebankivskih-finansovih-ustanov>.

- Шевченко М. В. Сутність відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом, та передумови запровадження заходів запобігання та протидії проявам цього явища. *Вісник Запорізького національного університету*. 2018. № 4. С. 92–100. (Серія «Юридичні науки»). doi: <https://doi.org/10.26661/2616-9444-2018-4-11>.
- Старинський М. В., Зайченко Ю. С. Проблемні аспекти державного регулювання у сфері протидії легалізації (відмивання) доходів отриманих незаконним шляхом. *Правові горизонти/Legal horizons*. 2019. № 16 (29). С. 34–39. doi: <https://doi.org/10.21272/legalhorizons.2017.i6.p34>.
- Статистична інформація. *Офіс Генерального Прокурора* : [сайт]. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/1stat>.
- Кримінальний кодекс України з постатейними матеріалами практики Конституційного Суду України, Верховного Суду України та Верховного Суду, Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ станом на 14 листопада 2020 року : наук.-практ. посіб. / уклад.: А. В. Столітній, С. В. Шмаленя, М. С. Туркот, М. І. Снігар ; за заг. ред. А. В. Столітнього. Київ : Норма права, 2020. 1224 с.
- Судова статистика. Порівняльні таблиці щодо здійснення правосуддя. *Судова влада України* : [сайт]. URL: https://court.gov.ua/in/she/sudova_statystyka/.
- Сухонос В. В. Легалізація злочинних доходів у банківській сфері та боротьба з нею. *Правовий вісник Української академії банківської справи*. 2012. № 1 (6). С. 149–153.
- Типологические отчеты ЕАГ. *ЕАГ* : [сайт]. 2020. URL: <https://eurasiangroup.org/ru/eag-typology-reports>.
- Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України : Закон України від 16 січ. 2003 р. № 430-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/430-15#Text>.
- Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 6 груд. 2019 р. № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>.

Стаття надійшла до редколегії 04.08.2020

Kundelska I. – Postgraduate Student of the Department of Criminology and Criminal Law of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5623-420X>

Problematic Issues of Legalization (Laundering) of Proceeds from Crime and Improving the Effectiveness of Counteracting this Phenomenon in Ukraine

The purpose of the article. Based on the analysis of current legislation, professional literature and taking into account world experience to characterize the general and problematic issues of legalization (laundering) of proceeds from crime in Ukraine and suggest ways to solve them to minimize the latency of legalization of criminal proceeds.

Methodology. The methodological basis of the study is composed of general scientific and special methods of scientific knowledge of socio-legal phenomena and processes. In particular, these are such methods as: historical-legal, dialectical, formal-logical, system-structural, statistical, etc. The **scientific novelty**. The scientific novelty of the publication is that for the first time the status and results of Ukraine's participation in intergovernmental bodies aimed at developing standards and promoting the effective application of legislative, regulatory and operational measures in the fight against money laundering, as well as official statistics for recent years legalization by law enforcement and general state financial control bodies. In addition, the interpretation of the concept of «legalization (laundering) of proceeds from crime» has been further developed. **Conclusions.** Money laundering is a complex economic and legal phenomenon that has no borders. The use of international experience of state mechanisms to prevent and combat legalization (laundering) of proceeds from crime will allow to formulate a set of effective national levers of state regulatory influence to combat this type of crime. It is also necessary to develop a procedure for interaction and coordination of subjects of counteraction to legalization (laundering) of proceeds from crime, to increase the ability of the financial system of Ukraine, in particular, and public administration in general to resist money laundering.

Keywords: legalization of income; predicate act; acquisition of funds; subject of legalization; latency; organized crime; MONEYVAL; FATF; EAG; financial transactions; counteraction.